

T. B. M. M.

Gizli Celse Zabıtları

3 Nisan 1340 (1924)

Münderecat

	Sayfa
1. — ZAPTI SABIK HULASASI	428
2. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD	428
1. — <i>Mahsubu Umumi Kanun lâyihasının ikinci ve dördüncü maddelerinin tadiline dair kanun lâyihası ve encümen mazbatası.</i>	428:431

Cilt : 8

28 nci İhtisat, 2 nci Celse

YIRMİ SEKİZİNCİ İNİKAT

3 Nisan 1340 Perşembe

İKİNCİ CELSE

REİS : Fethi Beyefendi

KÂTIPLER : Hakkı Bey (Van), Kâzım Vehbi Bey (Ergani)

REİS — Celsei hafiyeyi açıyorum.

İstihsal buyurduğunuz karar mucibince şimdi

Maşubu Umumi Kanun lâiyhasının ikinci ve dördüncü maddelerinin müzakeresi icra olunacaktır, Evvelâ zaptı sabık hulâsasını okuyacağız.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

YIRMİ İKİNCİ İNİKAT

26 Mart 1340 Çarşamba

İKİNCİ CELSE

Fethi Beyefendinin tahtı riyaşetlerinde inikat ederek; Müdafaa-i Milliye Vekâleti Bütçesi müzakere ve kabul olunduktan sonra aleni celseye geçildi.

Kâtip
Ergani
Kâzım Vehbi

Kâtip
Van
Hakkı

Reis
Fethi

REİS — Zaptı sabık hulâsasını kabul edenler...
Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD

1. — *Maşubu Umumi Kanun Lâiyhasının ikinci ve dördüncü maddelerinin tadiline dair kanun lâiyhası ve encümen mazbatası.*

BAŞKAN — Kanunun ikinci maddesini okutuyorum,

Madde 2. — Türkiye'den ayrılan mahaller ahalisinden Türk tabası olmyanlarla eczayı vatanın bir kısmını tefriğe sâi olmuş olan siyasi zümre ve teşkilâtlara mensup eşhasın hazinedeki matlupları işbu kanundan müstefit olamaz.

MUSA KÂZİM EFENDİ (Konya) — Efendim; maddede iki hüküm vardır. Birisi, Türkiye'den ayrılan mahaller ahalisinden Türk tabası olmyanların matlupalarının mahsupden istifade edememesi. Şu tabirle ayrılmış mahallerden Türk Tabiyetini muha-

faza edenlerin alacağı anlaşılıyor. Türkiye'den ayrılmış ve tabiyetini değiştirmiş olanların bu kanundaki mahsup muamelesinden istifade edememeleri tabii bir şeydir.

İkinci bir hüküm daha var. Eczayı vatanın bir kısmını tefriğe sâi olmuş olan siyasi zümre ve teşkilâtlara mensup eşhasın hazinedeki matlupları işbu kanundan müstefit olamaz. Bendeniz bu fıkrayı tatbikatta çok mahzurlu görüyorum. Eczayı vatanın bir kısmını tefriğe sâi olmuş adamlar varsa bunlar kanunu cezanın faslı mahsusu mucibince tecziye edilir. Veyahut hiyaneti vataniye kanunu mucibince tecziye edilir ve bunların emvali kanunen haciz ve müsade-re olunur. Olunmalıdır ve olunmuştur.

Yakında affı umumi kanununu ilân edeceğimize nazaran bu gibi zevat belki tahliye edilecektir. O hal-

de maliye memurlarına bu gibi salahiyetler vermek, şunun bunun emvalinde, tasarrufa mahsup muamelelerinde birtakım teşevvüslere sebebiyet vermek ihtimali vardır. Sonra eczayı vatanın bir kısmını tefriki mi sây etmiş, hareketi tefrika mı masruftur. Veyahut tefrikten başka bir sahaya mı masruftur? Bunun tefrik ve temyizi ancak be ancak bir mahkemenin hükmüne mütevakıftır. Yoksa idari, Mali kavaninin tahtı tesirinde bu gibi muamelâtı hakkında tedvir etmeğe imkân yoktur.

Bu gibi mali kavaninde siyasî emellerin bulunması memlekette ademi emniyet tevlid edebilir. Bu gün, yarın, mesaili mevcuttur. Bu gibi mesail doğrudan doğruya eshabi matlube hakkının bir suretle verilmesine dairdir. Bu, ne kanunu cezadır, ne hiyaneti vatanıye kanunudur. Ahkâmı cezaiye; malî ve cismanî; bir adamın cezası kanunla, mahkemede tebeyyün etmelidir. Kavanini maliyede bu gibi siyasî efkârın bulunmasını bendeniz çok mahzurlu görürüm. Çok büyük sui istimaler olabilir. Filanla, falan yere gittin, şöyle yaptın, böyle kalkın, polisın aleyhinde, şöyle bir tahkikatı vardı.

Şimdiye kadar hiç bir şey yok iken mahsup muamelesi kanunu başladığı gün bir de polis tahkikatı yapar. Evvelden hiç bir şey yokken muamele başladığı gün bu adam nasıl adam; kanaati vicdaniyesi nedir, kanaati siyasiyesi nedir, kime selâm verdi. Ayıptır bu. Bu maddeyi çok rica ederim tayyedelim. Muhtacı ceza adamlar varsa açık ve sarih olarak kaydedelim. Bunun haricinde tefsirat ve tevilata mütehammil ahvale meydan vermiyelim.

Herhangi bir muhasebecinin hatalarından mütevellit mesuliyet bu kanunu vazedenlerin omuzına olacaktır. O hatalardan mütevellit mesuliyeti vicdaniyeler bizim vicdanlarımız üzerinde tekâsüf edecekler. Çok rica ederim bunun tayyı çok münasip olur. Fıkrai ulayı kabul ediyorum. Fıkrai sâniyenin tayyını teklif ediyorum.

HASAN FEHMİ BEY (Gümüşhane) — Efendim maddenin şekli tahririni görünce hakikaten Musa Kâzım Efendi Hazretlerinin verdikleri hüküm ve çıkardıkları manadan başka bir mana çıkarmamak lâzım gelir. Arkadaşlar, hafi celseye sebep olan, saik olan ciheti arz edeyim.

Maddeden maksat tehcir ve tagayyüp eden Rumların ve Ermenilerin tekalifi millîye ve harbiye mazbatalarını mahsup etmemektir. Çünkü gerek harbi umumiye, gerek istiklâl harbine yine şarki Anadolu'nun harabisine nasıl Ermeniler sebebiyet verdi ise

Garbi Anadolu'nun harabisine ve İstiklâl harbinin bu kadar çetin ve bu kadar memleketi yıkıcı bir hal almasına da Rumlar sebebiyet verdi. Binaenaleyh bu kanunla biz o muharebelerin bıraktığı tesiri maliye kasediyoruz. Binaenaleyh Rumları, Ermenileri bu tekalifi millîye mazbatalarının bedellerinden müstefit etmemek için bir çare düşünüldü. Fakat bunu açık olarak Rum ve Ermeni diyemezdik. Muhtelif şekiller ve formüller yazıldı. Muhtelif şekiller üzerinde tetkikat yapıldı. Nihayet en az mahzurlu veyahut mahzursuz bu şekli bulduk. Derhatır buyurursunuz ki vaktiyle bir emvali metruke kanunu yapıldı. Fırar edenlerin emvalini Hükümet tasfiye eder deniliyordu. Size sorarım arkadaşlar; bahusus Musa Kâzım Efendiye sorarım. Tek bir müslüman emvalini hangi Hükümet, hangi memur tasfiye etti. Maksat; siyasî zümre altında bu iki unsuru saklamaktır. Bittabi yine fırar ve tagayyüp eden eşhasdan maksat ne ise onların emvali metrukeleri denildi. Onların emlâki tasfiyeye tabi idi. Hatta o kanun yapıldıktan sonra eski hafi celselerin zabıtlarında muharrerdir. Meclisi âli o zamanın Maliye Vekiline demiştir ki «mahrem bir tebligat ile bu madde kanuniyenin müslümanlardan fırar ve tagayyüp edenlere şamil olmadığını temin edecek misin?» «Evet» dedi. Bu teminatı alıp zapta geçirdikten sonra o maddeyi cihana karşı umumi olarak çıkarmıştır. Bu madde de dahi yapılacak budur. Binaenaleyh; şimdi İstanbul'da bilhassa harbi umuminin tekalifi harbiyesinin iki sülüsü, zannedirim ki, Rum ve Ermenilere aittir. Harbi Umumiden evvel, harbi umuminin ilk senelerinde islamlar daha ticarete atılmış değillerdi. Pek mahdut İslam mağazaları vardı. Bazı büyük şehirlerde bir kaç mağaza vardı. Binaenaleyh tekalifi harbiyenin büyük bir kısmı onlardan alındı ve bu mazbatalar onların elindedir. Şimdi biz burada doğrudan doğruya Rumları müstefit ettirmek istersek gayet azim milyonlarla karşılaşacağız. Halbuki Rumların İstanbul'da kalanlarının bir kısmı mübadeleye tabidir, bir kısmı mübadeleye gayri tabi, Ermenilerden memleket dahilinde bulunanlar vardır. Yalnız Ankara'nın içerisinde, bu gün bendenizin tahminime göre, gayri müslimlerin elinde herhalde dört, beş yüz bin liradan aşağı değildir. Bunların bugüne kadar ne bir tanesi verilmiştir ve ne de mahsup edilmiştir. Şimdi eğer bu maddeyi tayyedersek onlar da tüccardan Mehmet Efendi, Ahmet Efendi gibi bu haktan istifade etmesi lâzımdır.

ZEKİ BEY (Gümüşhane) — İnşallah başkalarının eline geçmez.

HASAN FEHMİ BEY (Devamla) — Kimin namına mukayyet ise başkası da alsa mazbata Kostinindir, Serkisindir.

ZEKİ BEY — Allah razı olsun.

HASAN FEHMİ BEY (Devamla) — Binaenaleyh bendenizce bu maddeyi kabul edelim. Yalnız Maliye Vekili Bey, evvelcede arz ettiğim gibi, yine emvali metrukede olduğu gibi. Maliye Vekili Bey Defterdarlara emir verir ve der ki, maddeden maksat budur. Yalnız Rum ve Ermenilere aittir. Diyeceksiniz ki tetkikat yapıyoruz, tahkikat yapıyoruz. İlla müddeti kanuniyeyi geçiştirmiş olacaksınız. Yoksa müslümanlardan şu veya bu siyasi zümreye mensup imiş veya hut şu teşkilâta tabi imiş, binaenaleyh matlupları için bu kanundan müstefit olamazlar fikri encümende yoktur ve bu maksatla yazılmamıştır ve bu maddeyi encümende tespit ederken Heyeti Celilenize arz ettiğim noktayı Maliye Vekili Bey ile de görüştük. Mahrem tebligat yapacağını vadettikten sonra bu maddeyi kabul ettik. Mamafih Heyeti Celileniz arzu ederse tayyederiz. (Hayır sesleri.)

ZEKİ BEY (Gümüşhane) — Yahudiler ne olacak? Memleketi sülük gibi emen yahudilerdir.

EYÜP SABRİ BEY (Konya) — Bu madde yalnız Rum ve Ermenilere mi şâmil, yoksa Kudüs memaliki Osmaniyeden tefrik ile bir Hükümeti Museviye teşkil etmek isteyen Musevilere ve Araplara da hepsine de şâmil midir? Burada tespit edilmek lâzımdır.

HASAN FEHMİ BEY (Devamla) — Efendim bir kere Araplar zaten arazii müfekkededendir. Bu kanunun diğer maddelerinde halledilmiştir. Diğer maddeler bunların vaziyetini tespit etmiştir. Şunu arz edeyim ki maddeyi yazarken biz Rum ve Ermenileri düşündük. Çünkü dedik ki harbi umumide Anadolu'nun sebebi felâketi nasıl Ermeniler oldu ise, İstiklâl muharebesinde de sebebi nikbeti Rumlar olmuştur. Binaenaleyh bu iki unsurun bu muharebeler neticesinde bırakmış olduğu tesiri maliden müstefit olması lâzım gelmez. Buna kendimizde bir hak gördük. Fakat Yahudileri de bunların dairei şümülnünde görmek lâzım gelirmiş. Bunu hükümetin takdirine terk ediyorum.

MUSA KÂZİM EFENDİ (Konya) — Zaten benim de maksadım bu idi. Bu maksadın tavzihini istiyordum. Encümenle birleşiyoruz. Ancak tabir umumi olduğu için müslümanlara da teşmil edilmek ihtimali vardır. Maliye Vekili Beyefendi mademki bunu vait buyuruyorlar. Adliye Vekili Bey de haberdar edilsin. Teklifimden vaz geçiyorum.

REFİK BEY (Konya) — Hasan Fehmi Beyin izahatından sonra söylenecek söz kalmamıştır. Bunun ha-fi celsede görüşülmesini temenni eden bendenizdim. Maksat hâsıl olmuştur. Mukaddesatımızı mahvetmek için Zito Venizelos diye bağırın Kıryako, Petro'ya Beşiktaşın çocuğuna ordular teşkil eden heriflere milletin verecek bir parası yoktur. Hasan Fehmi Bey nokta nazarlarını izah ettiler. Maddenin bu suretle kalması muvafıktır. Buna Mişon da dahil olmalıdır.

HACİM MUHİDDİN BEY (Giresun) — Efendim Encümen Reisi Hasan Fehmi Beyin izahatı çok güzeldir. Yalnız İzmir'i teşrif eden zevat görmüşlerdir ki daha mühim bir unsur vardır. (Mişon sesleri.) Ve bu unsur işgal zamanında Yunanlılarla beraber bulunmuş ve Türk unsuruna Yunanlılardan daha ziyade zarar ıka etmişlerdir. İzmir istirdat edilmiştir. Rumlar yine mevkii hâkimiyete geçmişlerdir. Bugün İzmir ve havalisinin ve hatta İstanbulun iktisat damarlarını emiryorlar ve en mühim mevkilere geçiyorlar. Maliye Vekili Bey bu noktaları bu kürsüde tespit etmelidir, bu kürsüde söz vermelidir. (Kimler onlar sesleri.) Yahudiler.

ZEKİ BEY (Gümüşhane) — Hacim Muhiddin Bey söylediler. Maliye Vekili Bey söylesinler. Yahudiler bunda dahil midir? Cevap istiyorum. Yahudiler dahil midir, değil midir?

ALİ SAİP BEY (Kozan) — Diyorlar ki memleketi terk edenlerin emvali müsaderede edilecektir. İstanbulu boyuna kaçak Ermeniler geliyor. Bunlar hakkında da bu kanun tatbik edilecek mi?

MUSTAFA ABDÜLHALİK BEY (Maliye Vekili) (Kângırı) — Efendim bu madde emvali metruke kanununun kimlere tatbik ediliyorsa onlara tatbik edilecektir.

ZEKİ BEY (Gümüşhane) — Yahudilere de şâmil olmalıdır.

NEŞET BEY (Aksaray) — Yahudiler hakkında emvali metruke kanununu tatbik etmiyorsunuz.

MUSTAFA ABDÜLHALİK BEY (Devamla) — Efendim müsaade buyurunuz, bir meselei hukukiye-dir. Heyeti Celileniz takdir eder.

ALİ SAİP BEY (Kozan) — Müsaade buyurunuz efendim, bu adamlar evvelce kaçmışlar, şimdi nasıl geliyorlar? Bunlar hakkında ne muamele yapıyorsunuz?

MUSTAFA ABDÜLHALİK BEY (Devamla) — Malları hakkında emvali metrukeden midir, değil midir diye bir tefsiri kanuni vardır. Onu tetkik buyurursunuz. Biz emvali metrukeden sayıyoruz. Bize mensup

olmayanlara mümkün olduğu kadar müşkilât gösterceğiz.

AHMET SÜREYYA BEY (Karesi) — Maliye Vekili Beyefendi Hazretleri mevzuu müzakere üçüncü maddenin tahririndeki mefhumundan anlaşılmanın bu maddeye şaz ve şamil olan mahalli tatbiki ni ve sureti tatbikini bir dakika evvel Muvazenei Maliye Encümeni Reisi Beyefendinin söylediklerini anlıyorlar ve böyle mi tatbik edeceklerdir?

MUSTAFA ABDÜLHALİK BEY (Devamla) — Evet.

AHMET SÜREYYA BEY (Karesi) — Evet mi? Mesele bitmiştir. Öyle ise efendim.

ALİ SAİP BEY (Kozan) — Reis Beyefendi; mademki celse hafidir. Ben bunu Dahiliye Vekilinden soruyorum. Ermeniler tekrar gelip mallarına sahip olmak istiyorlar. Binaenaleyh istirham ediyorum, müsaade ediniz, mademki hafi celsedir, Dahiliye Vekili Bey gelsin bize bu mesele hakkında lâzım gelen izahatı versinler. Herhalde bu mesele taayyün etsin.

REFİK BEY (Konya) — Kapı açılmıştır. Bundan sonra geleceklerdir.

REİS — Efendim; Karahisar Mebusu İzzet Ulvi Bey bu maddenin Yahudilere de teşmilini arz ederim diyor. Bu, ayrıca bir tekliftir, maddeye dercolunacak mıdır?

(Konya Mebusu Eyüp Sabri Beyin takririni okundu.)

REİS — Yani bunu maddeye koymağa imkân var mı?

İZZET ULVİ BEY (Karahisarısahip) — Hayır, hacet yok, reye konsun ve hükümete tebliğ edilsin. Madde Yahudilere de şamil mi, değil mi diye Heyeti Celile karar versin.

HACİM MUHİDDİN BEY (Giresun) — Usul hakkında söyleyeceğim.

Efendim Maliye Vekili Beyefendi burada izah ettiler, Göstereceğini vait buyurdular. Binaenaleyh Heyeti Celile için bu ifade kâfidir, zannederim.

REİS — İfadatını kâfi görür müsünüz?

İZZET ULVİ BEY (Karahisar(sahip) — Kâfi görürüm.

REİS — Efendim ikinci maddéyi aynen reyi âlinize koyuyorum. İkinci maddenin tayyı hakkında takrir var, zannederim Musa Kâzım Efendi geri alıyor-sunuz. (Geri aldı sesleri.) İkinci maddeyi aynen reyi âlinize vaz ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Üçüncü maddeyi okuyacağız.

REŞAT BEY (Saruhan) — Üçüncü madde zaten kabul edilmiştir.

Madde 4, — Bu kanun mucibince yapılacak mahsup muamelesinde deyin ile matlubun aynı şahsa aidiyeti aranmaz. Yalnız hazineye karşı dayın ve medyun vaziyetinde bulunanların hududu milli dahilinde mütemekkin olmaları şarttır.

REİS — Söz isteyen var mı?

REŞAT BEY (Saruhan) — Reis Beyefendi; ben-deniz Maliye Vekili Beyefendiden soruyorum. Acaba bu kanun bu hakikatı hakkiyle tatbik edemeyecek olan fukarayı halk (Nerede fukarayı halk sesleri, devam sesleri.) Birtakım mazbataları, birtakım muhtekirlerin eline geçmemek için ne gibi bir tedabir itihaz edecekler? Vuruculuğa, kırıcılığa mahal kalmamak için ne düşünüyorlar?

MUSTAFA ABDÜLHALİK BEY (Maliye Vekili) (Kângırı) — Yapacağımız talimatta düşünceğiz. Yapacağımız talimatta buna meydan vermemek için elimizden geleni yapacağız.

REİS — Başka söz isteyen var mı?.. Dördüncü maddeyi aynen reyi âlinize vaz ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edilmiştir.

O halde aleni celseye geçilmesini reyi âlinize koyacağım. Aleni celseye geçilmesini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Aksini reye koyuyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın... Aleni celseye geçilmesi takarrür etti.

Dahiliye Vekâletine taalluk eden sual ve istizah vesair bilcümle istizahı herhangi bir zamanda her mebus yapabilir. Şimdi Mahsubu umumi kanunun müzakeresine geçiyoruz.

